

2022-03-31

Justitiedepartementet
Kriminalpolitiska enheten

Remissyttrande över SOU 2021:85 – *Vägar till ett tryggare samhälle*

RFSL, Riksförbundet för homosexuellas, bisexuellas, transpersoners, queeras och intersexpersoners rättigheter, har beretts tillfälle att yttra sig över betänkandet *Vägar till ett tryggare samhälle* (SOU 2021:85). RFSL lämnar härmed följande synpunkter.

Sammanfattning och grundläggande ställningstaganden

RFSL ser mycket positivt på att utredningen föreslår att ge uppdrag till Brottsoffermyndigheten, Socialstyrelsen och Polismyndigheten om att skapa en bättre överblick och ge ett mer sammanhållet och likvärdigt stöd till brottsutsatta.

RFSL finner dock att det finns en avsaknad av hbtqi-perspektiv i utredningen, vilket är problematiskt när avsikten med utredningen är att ge ett mer sammanhållet och likvärdigt stöd till brottsutsatta. Detta riskerar att brottsutsatta hbtqi-personer (homosexuella, bisexuella, transpersoner, queera och intersexpersoner) inte får det stöd och skydd de har rätt till.

Ställningstaganden gällande utredningens förslag

- RFSL tillstyrker utredningens förslag att Brottsoffermyndigheten bör ges ett förstärkt uppdrag att, i samråd med andra berörda aktörer, systematiskt sammanställa och tillgängliggöra relevant kunskap på brottsofferområdet.
- RFSL tillstyrker utredningens förslag att Socialstyrelsen bör ges i uppdrag att, i samråd med berörda aktörer, kartlägga kommunernas arbete med att erbjuda stöd och hjälp till den som utsatts för brott och dennes närstående.
- RFSL tillstyrker utredningens förslag att Socialstyrelsen bör ges i uppdrag att, i samråd med berörda aktörer, ta fram en utvecklad vägledning för att stödja kommunernas socialtjänster i det brottsofferstödande arbetet.

- RFSL tillstyrker utredningens förslag att Polismyndigheten bör ges i uppdrag att utveckla ett stöd som underlättar för medarbetare vid Polismyndigheten att uppfylla skyldigheten att lämna information till brottsutsatta.
- RFSL tillstyrker utredningens förslag att Polismyndigheten ges i uppdrag att utveckla den skriftliga information som skickas ut vid brottsanmälan i syfte att göra informationen mer relevant och anpassad till den enskilde.
- RFSL tillstyrker utredningens förslag att regeringen bör utreda förutsättningarna för Polismyndigheten att, med iakttagande av kraven på saklighet och opartiskhet, förmedla uppgifter om brottsutsatta.

RFSL noterar med tillfredsställelse att utredningen omnämner att RFSL tillhandahåller samtalsstöd och skyddat boende till våldsutsatta hbtqi-personer. RFSL har bedrivit en nationell stödmottagning sedan 1998. Målgruppen är hbtqi-personer som blivit utsatta för hatbrott, våld i nära relationer inklusive hedersrelaterat våld och förtryck samt sexuellt våld. Även närstående och vänner till våldsutsatta hbtqi-personer är välkomna samt personer som i sitt yrke möter våldsutsatta hbtqi-personer och behöver konsultation. Samtalsstöd och övrigt stöd är kostnadsfritt och det finns möjlighet att söka stöd anonymt. All personal på RFSL Stödmottagning är anställd och har utbildning och erfarenhet av samtal med hbtqi-personer utsatta för våld. RFSL tillhandahåller ett skyddat boende i Stockholmsområdet med två platser. Samtalsstöd på svenska, engelska, spanska och arabiska eller med tolk kan erbjudas. RFSL Stödmottagning är ett kunskapscentrum för frågor om hbtqi-personers våldsutsatthet och är ofta tillfrågade för utbildningar, deltagande i referensgrupper till statliga utredningar på området och medverkande i nätverk.

Olika brottsoffergrupper

RFSL ser positivt på att utredningen bedömer att kunskapen om brottsutsattas behov, och vilket stöd som efterfrågas, behöver öka och breddas t.ex. till att omfatta fler brottsoffergrupper. Här ser RFSL möjligheter till en ökad kunskap om hur hbtqi-personers brottsutsatthet, och särskilt våldsutsatthet, ser ut idag och vilka behov hbtqi-personer utsatta för brott har. RFSL ser också möjligheter till att, som utredningen uttrycker de, sådan kunskap om olika brottsoffergrupper kan bidra till en god kompetensutveckling inom berörda myndigheter.

RFSL ser positivt på att utredningen lyfter fram att hbtqi-ungdomar är en grupp som är särskilt utsatta för brott, men vill tillägga att RFSL har erfarenheten att detta även gäller vuxna och äldre hbtqi-personer.

Hatbrott

RFSL ser särskilt positivt på att utredningen lyfter fram att personer utsatta för hatbrott är en grupp som är angelägen att uppmärksamma i socialtjänstens brottsofferstödande arbete, men RFSL skulle även vilja se att hbtqi-personer som grupp lyfts fram som en grupp som är särskilt angelägen att uppmärksamma. RFSL erfar i organisationens arbete med brottsoffer och våldsutsatta att hbtqi-personer utsatta för hatbrott ofta inte får det stöd och skydd de behöver och har rätt till av socialtjänsten.

Våld i nära relationer, hedersrelaterat våld och förtryck och skyddat boende

RFSL har erfarenheter utifrån organisationens arbete sedan drygt tjugio år med hbtqi-personer utsatta för våld i nära relationer och hedersrelaterat våld och förtryck att RFSL:s målgrupp ofta inte får det stöd och skydd de behöver och har rätt till av socialtjänsten. Särskilt bör beaktas att hbtqi-personer utsatta för hedersrelaterat våld och förtryck saknar information om vart de kan vända sig för stöd och att socialtjänsten ofta saknar erfarenhet av att ge stöd och skydd till denna grupp. En målsättning i RFSL:s mål för samhällsförändring 2021-2023 gällande våld i nära relationer lyder att "alla kvinnor, män och icke-binära som utsätts för våld i en nära relation ska få adekvat stöd i sin kommun". Så är tyvärr inte fallet idag.

RFSL har tidigare (2014) formulerat ett krav som lyder att "att kommunernas socialtjänst har beredskap att erbjuda hbtqi-personer, oavsett kön och könsidentitet, som utsatts för våld eller hot om våld av närstående skyddat boende i enlighet med vad lagen kräver". Enligt utredningen så tar ca 90 procent av de av Socialstyrelsen kartlagda boendena emot hbtqi-personer. Att de tar emot hbtqi-personer säger dock ingenting om deras kompetens och erfarenhet av att tillhandahålla stöd och skydd till denna grupp. RFSL:s erfarenhet är att många hbtqi-personer utsatta för våld i nära relationer och hedersrelaterat våld och förtryck har svårt att få tillgång till skyddat boende. Särskilt gäller detta män och transpersoner. Vidare så upplever många hbtqi-personer att socialsekreterare och personal på skyddat boende saknar kunskap och erfarenhet av att ge skydd till hbtqi-personer. Utredningen konstaterar att Socialstyrelsens kartläggning av skyddade boenden kommit fram till att 38 procent av boendena erbjuder män skydd i sina boenden. Detta ger indikationer som stämmer överens med RFSL:s erfarenhet att homo- och bisexuella cis-män samt transmän inte alltid får det skydd de behöver och har rätt till.

Hbtqi-perspektiv

RFSL upplever att det finns en avsaknad av hbtqi-perspektiv i utredningen. Begrepp som samkönad relation eller samkönat våld inkluderar bara en del hbtqi-personer och en stor del av de personer som RFSL arbetar för omfattas inte av begrepp som dessa utan osynliggörs. RFSL anser att för att kunna ge information, stöd och skydd till personer som utsatts för brott så behövs kunskap om hbtqi-personers livssituation och utsatthet för brott.

Ett hinder för ett professionellt stöd och skydd för brottsoffer som är hbtqi-personer är en stereotyp bild av brottsoffer och gärningsperson och många hbtqi-personer upplever att de inte passar in i dessa bilder. Exempelvis att förövaren alltid är en man och offret alltid är en kvinna. Oavsett kön/könsidentitet och sexuell läggning så kan det vara svårt att söka stöd och hjälp som brottsoffer. När det gäller hbtqi-personer finns en ytterligare rädsla för heteronormativt och/eller homo-/bi-/transfobiskt bemötande. Det finns en risk för så kallad sekundär viktisering. Det kan finnas en ovana att hantera hbtqi-personer som brottsoffer då många professionella uppger att de inte möter särskilt många hbtqi-personer i sin verksamhet. Brottsoffer som identifierar sig som hbtqi-personer och som inte haft möjlighet att vara öppna med sin sexuella läggning och/eller könsidentitet för familj och vänner eller på arbetsplatsen är också i en särskilt sårbar situation. Det kan handla om att

närstående har osynliggjort och avvisat personen eller har utsatt personen för hatbrott eller hedersrelaterat våld och förtryck. Något som i sådana fall gör att stödet från vänner och familj i en utsatt situation är långt ifrån självklar. Behovet av kunskap hos aktörer på området om hbtqi-personers särskilda utsatthet och om vart en hbtqi-person kan vända sig för att få kompetent brottsofferstöd är mycket viktigt. Att inneha kompetens för att kunna erbjuda hbtqi-personer ett gott bemötande och stöd bör vara ett krav man kan ställa på de verksamheter som möter brottsoffer, såväl inom socialtjänsten och polisen som inom hälso- och sjukvården samt vid brottsoffercentrum i enskilda kommuner, vid brottsofferjourer och inom lokala föreningar som arbetar med brottsoffer.

RFSL:s mål för brottsofferstöd

Ovan nämns förslag på åtgärder som RFSL har för att tillgodose de behov och de rättigheter som hbtqi-personer som behöver brottsofferstöd har. Avslutningsvis vill RFSL passa på att uppmärksamma några övriga målsättningar som organisationen har.

Förutom de mål som redan har omnämnts så arbetar RFSL också för att följande mål ska förverkligas inom brottsofferområdet:

- Att stödet till brottsoffer bör permanentas och utökas till ett flerårigt anslag för att säkerställa ett långsiktigt arbete för stödmottagningar, brottsofferjourer, kvinnojourer och liknande verksamhet.
- Att personer som utsatts för människohandel ska få möjlighet att stanna i Sverige efter genomgången rättegång.- Att polisiära insatser mot människohandel intensifieras och prioriteras.
- Att personer i papperslöshet och utländska personer ska ha möjlighet att anmäla brott utan att riskera utvisning och att detta ska gälla även personer som erbjuder sex mot ersättning.
- Att våldsutsatta personer i papperslöshet ska ha rätt till skyddat boende och boendena ska få ekonomisk ersättning för detta på samma sätt som för folkbokförda personer.
- Att fler regioner ska ha mottagningar för personer utsatta för sexuella övergrepp, som tar emot kvinnor, män och icke-binära oavsett transerfarenhet.

Trifa Shakely
Förbundsordförande

Maria Tillquist
Kurator RFSL Stödmottagning